

Project funded by
EUROPEAN UNION

Anti-Littering Partnership for Green Rural Areas
GEORGIA ARMENIA MOLDOVA ROMANIA

Common borders. Common solutions

ՀՀ ՏԱԿՈՒՆԻ ՄԱՐԴԻ ԴԻԼԻԶԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՐԲԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ և ԿՈՀԸ ԿԵՆՑԱՐԱՅԻՆ
ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ

2022-2026թթ.

**ՀՀ ՏԱՎՈՐԾԻ ՄԱՐԶԻ ԴԻԼԻԶԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՂԲԱՀԱՆՈՒԹՅԱՆ և ԿՈՇՏ ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ
ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ**

2022-2026թթ.

ԴԻԼԻԶԱՆ 2022

Դիլիջան համայնքի Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման տեղական պլանը ստեղծվել է EU BSB 1138 «Գործընկերություն գյուղական կանաչ տարածքների աղտոտման դեմ» ծրագրի աշխատակազմի կողմից, Դիլիջան համայնքի ղեկավար Դավիթ Սարգսյանի, Դիլիջան համայնքի «Կոմունալ սպասարկում» ՀՌԱԿ-ի տնօրենի Ժ/պ Վանուշ Փիլոյանի և ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության տարածքային (կապիտալ) ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչության պետ Նարինե Ավետյանի օժանդակությամբ:

**EU BSB 1138 «APRA» ծրագրի ազգային համակարգող
Դշիտիկ Սահակյան**

**EU BSB 1138 «APRA» ծրագրի տեղական համակարգող
Ալբերտ Հարոյան**

**EU BSB 1138 «APRA» ծրագրի ԿԿԹ կառավարման փորձագետ
Տիգրան Օգանեզով**

**EU BSB 1138 «APRA» ծրագրի օգնական
Արմինե Հայրապետյան**

ԴԻԼԻԶԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Դիլիջան խոշորացված համայնքի գործունեության հիմնական ուղղություններից են կանաչ տարածքների ընդլայնումը, բնական ռեսուրսների պահպանումը և օգտագործումը, թափոնների կառավարումը, տուրիզմի զարգացումը, որը սերտորեն առնչվում է բնապահպանական խնդիրներին:

ԿԱԺ-ի կառավարման խնդիրները Հայաստանում հանգեցնում են բազմաթիվ բնապահպանական,

սոցիալական և առողջապահական խնդիրների:

Դիլիջան համայնքի Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման տեղական պլանը, որն ստեղծվել է ԵՄ «Գործընկերություն գյուղական կանաչ տարածքների աղտոտման դեմ» ծրագրի շրջանակներում սերտ համագործակցությամբ, Դիլիջան համայնքի «Կոմունալ սպասարկում» ՀՈԱԿ-ի և ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության տարածքային (կապիտալ) ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչության հետ, հնարավորություններ կստեղծի Դիլիջան խոշորացված համայնքի համար նպաստելու շրջակա միջավայրի որակի բարելավմանը և գյուղական վայրերում թափոնների կառավարման և շրջակա միջավայրի վերաբերյալ իրազեկման ժամանակակից փորձի ներդրմանը:

Հուսով ենք, որ միջազգային դոնոր կազմակերպությունների ֆինանսական աջակցության դեպքում, ոչ միայն կլուծվեն համայնքի ազգաբնակչության համար կենսական այս խնդիրները, այլև կընդլայնվեն համայնքի հնարավորությունները և ավելի լիարժեք կօգտագործվեն Դիլիջանի արժեքավոր բնական ռեսուրսները:

Դիլիջան համայնքի ղեկավար

Դավիթ Սարգսյան

Բովանդակություն

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	4
2. ՀԻՄԱԿԱՆ ՀԻՐԵՐ, ԱՌԱՋԱՎԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՏԵՍԼԱԿԱՆ	6
2.1. Դիլիջանի ԿԿԸ կառավարման պլանը, օրենսդրական պահանջները, համապատասխանությունը երկրի ռազմավարական գերակայություններին	6
2.2. Թափոնների վերամշակման, այդ թվում՝ թափոնների վերականգնման ոլորտի ազգային օրենսդրություն, ազգային օրենսդրության մոտարկումը 2008/98 / EC Դիրեկտիվին:	8
3. ՊԼԱՆՎՈՐՄԱՆ ՏԱՐԱԾՔԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ	9
3.1. Պլանավորման տարածքի նկարագրություն	9
3.2. Աշխարհագրական սահմաններ	10
3.3. Ճնշումներ շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա	11
3.4. Ազդեցություններ	12
3.5. Ժողովրդագրական տեղեկատվություն	12
4. ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿ ԵՎ ԲԱՂԱՌՈՒԹՅՈՒՆ	13
5. ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	17
6. ԴԻԼԻՋԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԿԸ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԼԱՆ	34
7. ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ԲՅՈՒՋԵ	36
7.1. Սիցնաժամկետ միջոցառումների բյուջե և ֆինանսավորում	40
7.2. Առանձին միջոցառումների մանրամասն աշխատանքային պլան և բյուջե	40
ՀԱՎԵԼՎԱԾ	41

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանը բախվում է նոր մարտահրավերների, այդ թվում՝ թափոնների կառավարման և առանձնացված աղքահանության իրականացման, աղքի վերամշակման սկզբունքների ներդրման:

Դիլիջան համայնքի Աղքահանության և կոշտ թափոնների կառավարման տեղական պլանը ստեղծվել է ԵՄ «Գործընկերություն գյուղական կանաչ տարածքների աղտոտման դեմ» ծրագրի շրջանակներում: Ծրագիրը նպատակ ունի նպաստելու շրջակա միջավայրի որակի բարելավմանը և գյուղական վայրերում գետերի ջրագրկման կրճատմանը՝ աջակցելով թափոնների կառավարման և շրջակա միջավայրի վերաբերյալ իրազեկման ժամանակակից փորձի ներդրմանը: Ծրագիրն իրականացվում է Վրաստանում, Հայաստանում, Մոլդովայում և Ռումինիայում:

- ✓ Ծրագիրը նպաստել է թափոնների կառավարման լավագույն փորձի ներդրմանը՝ հիմնված ԵՄ մոտեցումների վրա:
- ✓ Մի շարք համայնքներում ներդրվել են պլաստիկ և թղթե թափոնների տարանջատման սկզբունքներ:
- ✓ Բարձրացվել և խթանվել է կենսաքայլայվող թափոնների կոմպոստացման, գետերի աղտոտման, թափոնների կառավարման պրակտիկայի վերաբերյալ հանրային բնապահպանական իրազեկվածության մակարդակը:
- ✓ Ծրագրի փորձն օգտագործվել է նախագծում ներգրավված այլ քաղաքացիութանների կողմից՝ նմանատիպ գործողությունների իրականացման համար:
- ✓ Արդյունքում նաև կրարելավվի Դիլիջան խոշորացված համայնքում ստեղծված անբարենպաստ վիճակը՝ կապված աղքի հավաքման, կուտակման և տեղափոխման հետ:

Աղյուսակ 1. Դիլիջան համայնքի Աղբահանության և կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարում

Պլանի անվանում	ՀՀ Տավուշի մարզի Դիլիջան համայնքի Աղբահանության և կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման 2022-2026թթ. պլան
Պլանավորման մեջ ընդգրկված համայնք, բնակավայր	ՀՀ Տավուշի մարզի Դիլիջան համայնք (Դիլիջան քաղաք, Հաղարձին, Թեղուտ, Գոշ, Ճովք, Աղավնավանք և Խաչարձան գյուղեր)
Պլանավորման ժամանակաշրջան	2022-2026 թթ.
Ներկայացվող պլանի նախատեսված վերանայման ամսաթվերը	2024թ. սեպտեմբեր 2026թ. սեպտեմբեր
Պլանը կազմող անձանց անուն, ազգանուն, պաշտոն	Պլանը կազմվել է ԵՄ BSB 1138 APRA ծրագրի ԿՏԲԿ Հայաստան թիմի կողմից՝
Պլանը կազմող անձանց Էլ. հասցե և հեռախոս	dshkhushi.sahakyan@rec-caucasus.am (+374)91328584 toganezov@yahoo.com , (+374)91002011 albertharoyan@gmail.com , (+374)94763594 nune.harutyunyan@rec-caucasus.org , (+374)99575148 pil-van@mail.ru , (+37494834004) narine-avet@yandex.ru (+37410515142)
Պլանի էլեկտրոնային տարրերակը ներբեռնելու էլեկտրոնային հասցե	

2. ՀԻՄՆԱԽՈՐԵՐ, ԱՌԱՋԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆԵՐ, ՏԵՍԼԱԿԱՆ

2.1. Դիլիջանի ԿԿԸ կառավարման պլանը, օրենսդրական պահանջները, համապատասխանությունը երկրի ռազմավարական գերակայություններին

ԿԿԸ-ի կառավարումը Հայաստանում շատ ցածր մակարդակում է, որը հանգեցնում է բազմաթիվ բնապահպանական, սոցիալական և առողջապահական խնդիրների առաջացման: Վերջիններս խիստ կապակցված են ռազմավարական ծրագրում ներառված այլ ոլորտներում առկա խնդիրների հետ՝ ջրի, հանքարդյունաբերության, կենսաբազմազանության, կիմայի փոփոխության, մթնոլորտային օդի, թափոնների և սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի:

Դիլիջան համայնքի ԿԿԸ-ի կառավարման պլանի կազմման անհրաժեշտությունը բխում է ոլորտում կիրառվող նոր մեթոդաբանության առկայությունից, որը կանոնակարգում է հանրապետության բնակավայրերում գոյացող աղբի հավաքման, տեղափոխման, պահպանման, տեղադրման (հեռացման), վերամշակման ու օգտահանման գործընթացների պլանավորումն ու մշտադիտարկումը և սահմանում աղբահանության ու թափոնների արդյունավետ կառավարման համար չափորոշիչները:

Հայաստանում աղբահանության և կոշտ թափոնների տեղական կառավարման պլանների (այսուհետեւ՝ Պլան) կազմումը ՀՀ բնակավայրերում աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման կայուն և ինտեգրված արդյունավետ համակարգի ներդրման, միասնական քաղաքականության վարման, հանրապետության բոլոր համայնքներում աղբահանության ծառայության մատուցման կայուն որակի ապահովման անհրաժեշտ մեխանիզմ է:

Այս պլանը նպատակ ունի ձևավորելու համապարփակ մոտեցում աղբահանության կառավարման ոլորտում, համակարգելու աղբահանության պլանավորումը տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, ապահովելու նպաստավոր պայմաններ աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման կայուն համակարգի ներդրման և թափոնների գործածության ամբողջական շղթայի գործարկման համար:

Պլանների մշակումը նպատակառությամբ է նաև հանրապետության բոլոր բնակավայրերը աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման ինտեգրված համակարգում ընդգրկմանը, աղբահանության ծառայությունների որակի գնահատման մեխանիզմների և ծառայությունների մատուցման ընթացքում վերահսկողության և մշտադիտարկման համակարգերի ներդրմանը:

Կիրառվող մեթոդաբանությամբ նախատեսվում է տեղական մակարդակում պլանավորել հանրապետության բնակավայրերում աղբահանության և կոշտ թափոնների կայուն կառավարման գործընթացը՝ համահունչ աղբահանության ռազմավարության

գերակայություններին, ՀՀ և ԵՄ Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի դրույթներին (մինչև 2022 թվականը մշակել թափոնների կառավարման պլաններ թափոնների հինգ ստորակարգության մասով):

Դիլիջանի ԿԿԾ կառավարման պլանի մշակման մեթոդաբանության սկզբունքն է ներդնել աղքահանության և կոշտ թափոնների կառավարման զարգացման կարճաժամկետ և երկարաժամկետ պլանավորումը: Ըստ որում, Պլանը, համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը համահունչ և կիրառելի լինելով հանդերձ, պետք է սահմանի շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնախնդիրների լուծման համատեքստում ընթացիկ և հեռանկարային թիրախներ՝ ներառելով թափոնների գործածության բոլոր բաղադրիչները:

Համաձայն այս մեթոդաբանության՝ Պլանը պետք է ներառվի ինչպես համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրերում, այնպես էլ ամենամյա աշխատանքային պլաններում: Յուրաքանչյուր ժամանակահատվածի համար պլանավորման գործընթացի արդյունավետությունը գնահատելու համար անհրաժեշտ է Պլանով սահմանված գործողությունների և թիրախների իրազորման արդյունքների գնահատում, ընթացիկ խնդիրների և խոչընդոտների վերլուծություն՝ մշտադիտարկում և հաշվետվողականություն, որը հնարավորություն կտա նախ բացահայտելու ընթացիկ Պլանում փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև գնահատելու հաջորդ ժամանակահատվածի պլանավորումն իրականացնելու գերակայությունները և զարգացման ներուժը:

Աշխատանքների իրականացման ընթացքում ՀՀ և միջազգային/ԵՄ իրավական ակտերի համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Հայաստանի Հանրապետությունում սանիտարական մաքրման և աղքահանության գործնթացը, կառավարումն ապահովող իրավական ակտերը հիմնականում թերի են, ունեն իրավական անհամապատասխանություններ, բացթողումներ և վերջիններիս գործնական կիրառման խնդիրներ: Իրավական ակտերում օգտագործված հասկացությունների սահմանումները կամ թերի են, կամ հստակ չեն: Սահմանված նորմերը, ստանդարտները և կանոնակարգերը հիմնված չեն գեներացված թափոնների քանակի, տեսակի և վերջիններիս կուտակման, տեղափոխման և տեղադրման վայրերի, ինչպես նաև տեղանքի ու սեղոնային առանձնահատկությունների և այլ բնութագրիչների վրա: Իրավական ակտերի հիմնական դրույթները վերաբերում են իրավունքների և պարտականությունների թաշխմանը պետական կառավարման տարբեր մակարդակների միջև, վճարների և լիցենզավորման վարչարարությանը:

Պլանի կազմման աշխատանքներում առաջնային են եղել ՀՀ «Թափոնների մասին», «Աղքահանության և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքները, «Բնակավայրերի տարածքների սանիտարական պահպանմանը, սպառման թափոնների հավաքմանը, պահմանը, փոխադրմանը, մշակմանը, վերամշակմանը, օգտահանմանը, վնասազերծմանը և

թաղմանը, բնակավայրերի տարածքների սանիտարական պահպանման, սպառման թափոնների գործածության ոլորտում աշխատանքներ իրականացնող անձնակազմի աշխատանքային անվտանգությանը ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ N 2.1.7.002-09 սանիտարական կանոնները և նորմերը հաստատելու մասին» ՀՀ առողջապահության նախարարի հրամանը, ՀՀ կողմից վավերացված միջազգային/ԵՄ պահանջների /իրավական ակտերի և միջազգային լավագույն փորձը:

2.2. Թափոնների վերամշակման, այդ թվում՝ թափոնների վերականգնման ոլորտի ազգային օրենսդրություն, ազգային օրենսդրության մոտարկումը 2008/98 / EC Դիրեկտիվին:

Թափոնների կառավարման տարրերակների առաջնահերթությունը թափոնների վերաբերյալ եվրոպական քաղաքականություն ներառվել է 1975 թ.-ին. այն այժմ հայտնի է որպես ԵՄ թափոնների կառավարման շրջանակային դիրեկտիվ՝ 1 (1975/442/EEC ԵՄ թափոնների կառավարման շրջանակային դիրեկտիվ): «Թափոնների շրջանակային հրահանգ», ուժի մեջ է մտել 2008 թ. դեկտեմբերի 12-ին:

ԵՄ Աղբավայրերի մասին Դիրեկտիվը պահանջում է բոլոր անդամ-երկրներից փակել սահմանված պահանջներին չհամապատասխանող քաղաքային աղբավայրերը և վերացնել գյուղական չվերահսկվող տարածքներում թափված աղբի կուտակումները:

Եվրոպական Միությունն իր յուրաքանչյուր անդամից պահանջում է Աղբավայրերի Դիրեկտիվի (1999/31/EC) շրջանակներում մինչև 2016թ. (որոշ երկրների դեպքում մինչև 2020թ.) նվազեցնել բիոբայքայվող աղբի կուտակումներն աղբավայրերում մինչև 1995թ. -ին գրանցված մակարդակի 35%-ը:

ՀՀ 2017-2036 թվականների կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարությունը (ՀՀ կառավարության՝ 2016 թ. դեկտեմբերի 8-ի նիստի N 49 արձանագրային որոշում) հաստատում է՝ Ռազմավարության իրականացման վերջնարդյունքներից է.

ՀՀ ամբողջ տարածքը կսպասարկի Եվրոպական խորհրդարանի և Եվրոպայի Խորհրդի՝ 2008թ. նոյեմբերի 19-ի թիվ 2008/98/LC, 1994թ. դեկտեմբերի 20-ի թիվ 94/62/LC և Խորհրդի՝ 1999թ. ապրիլի 26-ի թիվ 1999/31 դիրեկտիվների պահանջներին (այսուհետ միասին՝ ԵՄ շափանիշներին) բավարարող ԿԿԾԿ համակարգ, որը կներառի աղբահանությունը և աղբավայրերի շահագործումը:

Ըստ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի՝ Հայաստանում կան արտադրության (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) և սպառման թափոններ՝ արտադրության (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) կամ սպառման ընթացքում գոյացած հումքի, նյութերի, արգասիքների, այլ արտադրանքի կամ մթերքի մնացորդներ, ինչպես նաև ապրանքներ (արտադրանք), որոնք կորցրել են իրենց սկզբնական սպառողական հատկությունները։ Այս սահմանումը տարբերվում է Թափոնների մասին ԵՄ շրջանակային դիրեկտիվի 3-րդ հոդվածի սահմանումից, որում թափոն է համարվում ցանկացած նյութ կամ առարկա, որը տնօրինողը նետում է, մտադիր է կամ պարտավոր է նետել։

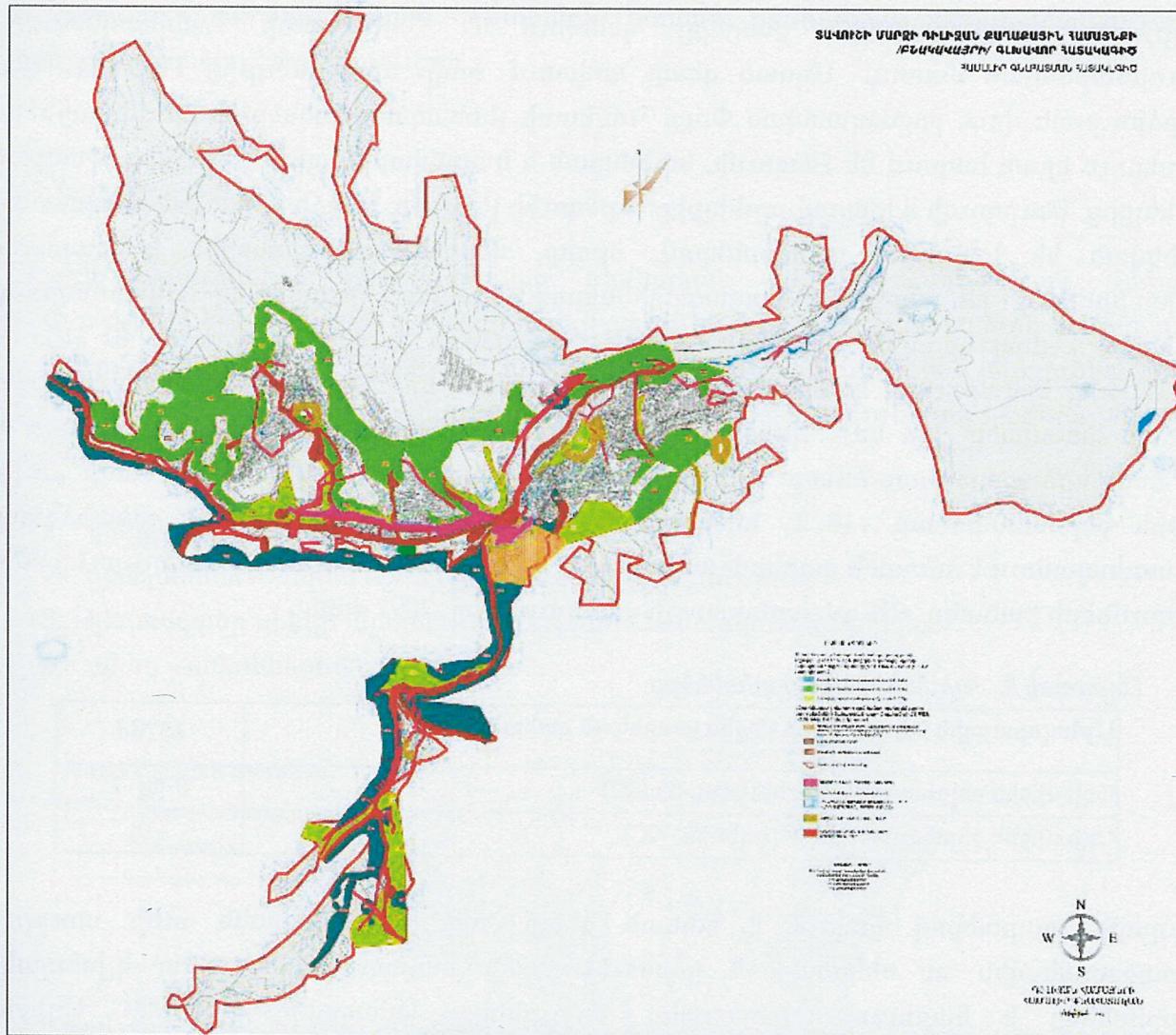
Համաձայն ՀՀ Թափոնների մասին օրենքի՝ Հայաստանում թափոնները դասակարգվում են ըստ առաջացման ձևի, ըստ ֆիզիկական վիճակի և ըստ վտանգավորության դասի։

Վանաձոր և Դիլիջան համայնքներում թափոնների դասակարգման մեթոդները նույնն են, ինչ Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքում։

3. ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ՏՐԱԾՔԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

3.1. Պլանավորման տարածքի նկարագրություն

Դիլիջանի տարածքում 19-րդ դարի 70-ական թվականներին կատարված հնագիտական հետազոտությունները ցույց են տվել, որ այստեղ մարդը սկսել է ապրել ուշ բրոնզե և վաղ երկարե դարերից (մ.թ.ա. 2-րդ հազարամյակի վերջ- 1-ին հազարամյակի սկիզբ): Դամբարանադաշտեր են հայտնաբերվել Ռեղկին լագերի, Խրտնանոցի և Պապանինոյի տեղամասերում։ Հայտնաբերված նյութերի մեծ մասը Մոսկվայի, Սանկտ Պետերբուրգի, Թբիլիսի, Բաքվի և Երևանի թանգարաններում են, մի մասն է՝ Դիլիջանի երկրագիտական թանգարանում։ Դիլիջանի հիմնադրման բուն տարեթիվը դեռևս հայտնի չէ։ Ներկայիս Դիլիջանի տարածքը մտել է պատմական Մեծ Հայքի Այրարատ նահանգի Վարածնունիք գավառի մեջ։ 4-րդ դարում, երբ Հայաստանը բաժանվել է Բյուզանդիայի և Պարսկաստանի միջև, այդ հոդերը (պատմական Հովք) մտել են Գուգարքի մարզի Զորավոր գավառի մեջ որպես հայոց թագավորների հանգստավայր և արքայական որսատեղի։ Կապված պատմական իրադարձությունների հետ՝ քաղաքի տարածքի անվանումները և սահմանները մի քանի անգամ փոխվել են։ 8-րդ դարում այդ տարածքները մտել են Կայենի գավառի կազմի մեջ, իսկ ավելի ուշ՝ Կուստ-Արցախյան նահանգի մեջ։ 15-րդ դարից մինչև Արևելյան Հայաստանի Ռուսաստանի հետ միավորումը դրանք մտնում են Գանձակի խանության մեջ։ Այնուհետև դրանք մտել են Ելիզավետպոլի նահանգի մեջ։

Աղ. 1. Դիլիջան համայնքի զինակոր հատակագիծը

Աղյուսակ 2. Դիլիջան համայնքի տարածքը

	Ընդհանուր տարածք	Քաղաքային	Գյուղական	Արդյունաբեր- ական	Գյուղատնտես ական	Կանաչ անտառային
Տարածք (հա)	63316.93 հա	12056.95 հա	51259.98 հա	135.34 հա	23567.03 հա	32135.71 հա
Տարածք տոկոսով ընդհանուրից (%)	100%	19.04 %	80.96 %	0.21 %	37.22 %	50.75 %

3.2. Աշխարհագրական սահմաններ

Դիլիջան առողջարանային քաղաքը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության հյուսիսարևելյան մասում՝ Աղստև գետի հովտում՝ ծովի մակերևույթից 1100-1510 մետր բարձրության վրա, շրջապատված Փոքր Կովկասի լեռնազանգվածներով։ Հյուսիսարևելյան մասերում նրան հարում են Բազումի, արևմտյան և հարավարևմտյան կողմերից՝ Փամբակի, արևելյան՝ Մուրդուզի և հարավ-արևելյան՝ Արեգունի լեռները։ Կիրճի լեռնային զանգվածները ծածկված են հարուստ անտառներով, որոնք, վերջանալով լեռնային կատարներին, փոխարինվում են ալպյան մարգագետիններով։ Քաղաքը բարեկարգ ավտոմայրուղով կապված է մայրաքաղաք Երևանին (96 կմ), Վանաձորի և Իջևանի հետ (35-40 կմ)։ 1986 թվականից երկաթուղով կապված է Հանրապետության երկաթուղային ցանցին (Դիլիջան-Երևան հատվածը՝ 144 կմ)։ Դիլիջանին բնորոշ է մեղմ, լեռնաանտառային չափավոր գովամառը, արևաշատ տաք ձմեռը, ամբողջ տարվա ընթացքում՝ չոր և տաք եղանակը։ Ծովիսի միջին ջերմաստիճանը +18 է, հունվարինը՝ 0 ից -2։ Օդի չորությունն առանձնապես արտահայտվում է ձմռան և գարնան ամիսներին։ Օդի հարաբերական խոնավությունը 70% է, տեղումների քանակը՝ 637 մմ, արևափայլի տևողությունը՝ 2091 ժամ։

Աղյուսակ 3. Կլիմայական պայմանները

Մթնոլորտային տեղումների միջին տարեկան քանակը (մմ)	637մմ
Օդի միջին ջերմաստիճանը հունվարին (0C)	0-ից -2
Օդի միջին ջերմաստիճանը հուլիսին (0C)	+18

Քաղաքի տարածքով հոսում է Աղստև գետը, որի գետավազանն ունի տուրիզմի, առողջարանային ու ռեկրեացիոն գործունեության համար բարենպաստ կլիմայական պայմաններ և հարուստ անտառային ռեսուրսներ։ Ավազանը, հանձինս Դիլիջանի անտառների, հանքային ջրի, մաքուր օդի, ինչպես նաև մյուս վայրերի անտառների, գետերի, Պարզ լճի, պատմաճարտարապետական բազմաթիվ կոթողների (Հաղարծինի, Գոշի վանական համալիրներ), ունի կուրորտային, հանգստյան ու զբուաշրջության հսկայական պոտենցիալ, որը, սակայն, ներկայումս բավարար չափով չի օգտագործվում նաև կոչտեղադասական բափոններով գետի աղտոտվածության պատճառով։

3.3. Ճնշումներ շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա

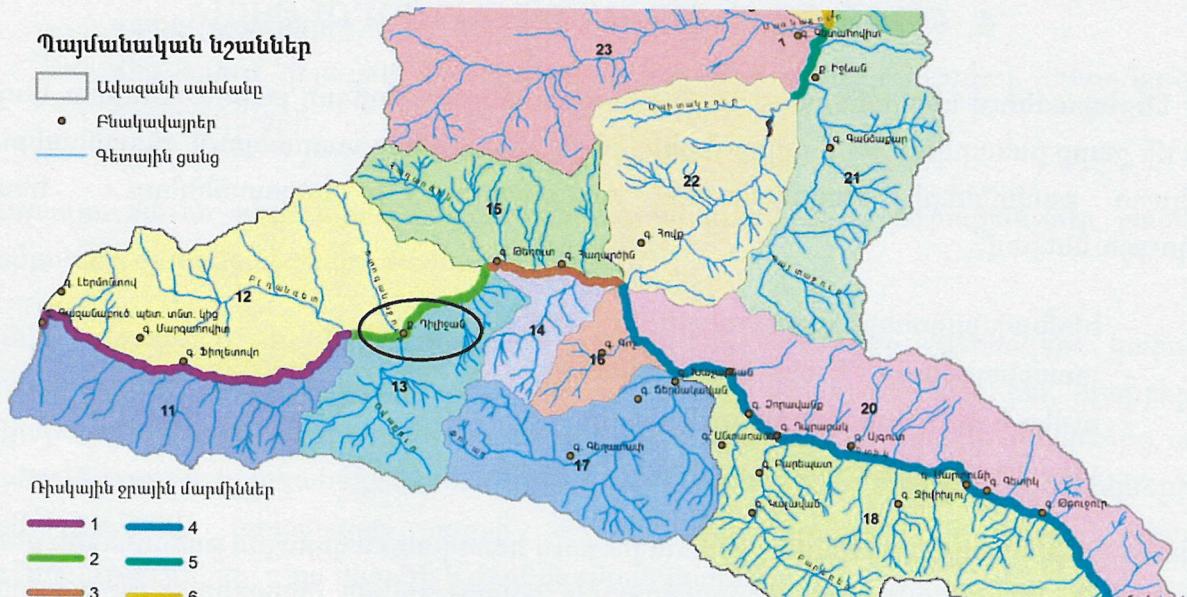
Ավազանի քաղաքներն ու գյուղերը չունեն պինդ թափոնների ու կեղտաջրերի դեմ պայքարելու ժամանակակից միջոցներ։ Քաղաքներում չեն գործում կեղտաջրերի մաքրման կայաններ։ Պինդ թափոնները կամ թափվում են, որտեղ հարմար է (հաճախ հենց գետի մեջ կամ գետի ափին), կամ կ թափվում են Դիլիջանի ու Իջևանի մոտակայքում գտնվող երկու աղբավայրերում։ Երկու աղբավայրերն կ գտնվում են Աղստև գետի ափին։ Ներկայումս իրականացվող գյուղատնտեսական գործունեությունն ավազանում չի կարելի համարել

արդյունավետ արտադրության խթանման համար քիմիական պարարտանյութերի ու գոմաղբի օգտագործման առումով:

3.4. Ազդեցություններ

Զրային ռեսուրսների պլանավորման հիմնական քայլերից մեկն այն մարդածին ազդեցությունների որոշումն է, որոնք հանգեցնում են այնպիսի բացասական հետևանքների, որ միջամտելու կարիք է զգացվում: Աղստեղի ավագանում վերլուծության արդյունքում ի հայտ են եկել գետի էկոհամակարգի վրա բացասական ազդեցություն ունեցող հետևյալ մարդածին գործունեության ձևերը.

1. կենցաղային կեղտաջրեր,
2. գյուղատնտեսական մշակաբույսերի արտադրություն,
3. կեղտաջրեր սննդի արդյունաբերության ձեռնարկություններից,
4. պինդ թափոններով աղտոտում:

Նկ. 2. Աղստեղի գետավազանը և ԿԿԾ հնարավոր աղտոտման աղբյուրները

3.5. Ժողովրդագրական տեղեկատվություն

Դիլիջան խոշորացած համայնքն ընդգրկում է Դիլիջան քաղաքը, Հաղարձին, Թեղուտ, Գոշ, Շովք, Աղավնավանք և Խաչարձան բնակավայրերը:

Աղյուսակ 4. Դիլիջան համայնքի ժողովրդագրական տվյալներն ըստ բնակավայրերի

Դիլիջան խոշորացված համայնք և բնակավայրեր	Փաստացի գրանցված բնակչող (մարդ)	Տնտեսությունների թիվ	Բնագմաբնակարան շենքերի թիվ	Բնակարանների թիվ
Ք. Դիլիջան	18608	4623	105	2874
Գ. Շովք	453	204	1	8
Գ. Գոշ	1115	411	1	8
Գ. Թեղուտ	1600	524	-	-
Գ. Խաչարձան	376	156	-	-
Գ. Հաղարձին	4081	1179	1	8
Գ. Աղավնավանք	342	204	-	-

4. ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿ ԵՎ ԲԱՂԱՌՈՒԹՅՈՒՆ

Այս ենթաբաժնում ներկայացվում են պլանավորմանը նախորդող բազմաշահառու կողմերի հետ մի շարք քննարկումների արդյունքներով՝ Պլանավորման տարածքում աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման տեսլականը և նպատակները՝ հետևյալ ուղղություններով.

- հիմնախնդիրների բացահայտում,
- առաջնահերթությունների սահմանում,
- ուժեղ և թույլ կողմերի վերլուծություն,
- տեսլականի և նպատակների ձևակերպում:

Աղբահանության պլանավորման շրջանակներում հատկապես գոյացող թափոնների քանակի նվազեցման, տեսակավորման, վերամշակման, օգտահանման ծրագրեր և միջոցառումներ մշակելիս ու նախատեսելիս առանձնապես կարևորվել է թափոնների քանակի և բաղադրության որոշումը:

Հայաստանում ընդհանրապես և Դիլիջանում մասնավորապես ուսումնասիրված չէ և չկան տեղեկություններ տարատեսակ թափոնների բաղադրության և քանակների վերաբերյալ, ինչը կարևորագույն բացթողումներից և խնդիրներից մեկն է:

ՀՀ տարածքում շենքերի և շինությունների ասբեստապատ տանիքները փոխարինվում են նորագույն շինարարական նյութերով, իսկ գոյացած թափոնները հեռացվում են կենցաղային

աղբավայրեր, որը ևս կարող է հանգեցնել մարդու առողջության հետ կապված խնդիրների: Նմանատիպ իրավիճակ է նաև սնդիկ պարունակող թափոնների առումով. կենցաղում և այլուր օգտագործվող ցերեկային լամպերը, որոնք պարունակում են սնդիկ, նույնպես թափվում են կենցաղային աղբավայրեր՝ հետագայում ներթափանցելով հողի և ջրի մեջ:

Չկան նաև հետագոտություններ աղբավայրերին հարող տարածքներում ապրող բնակչության առողջության պահպանման վերաբերյալ, քանի որ բնակչությունը գտնվում է աղբավայրերի խիստ անբարենպաստ ազդեցության տակ: Մթնոլորտային օդն աղտոտված է աղբավայրերի վառվելու և ծխալու հետևանքով ող արտանետված զագերով՝ հիմնականում ծծմբի և ածխածնի օրսիդներով, դիօքսիններով և ֆուրաններով և չի բացառվում նաև՝ ֆուգենով: Նույն կերպ է ազդում նաև աղբավայրը ջրերի և հողի վրա՝ աղտոտելով այն քիմիական նյութերով, վարակիչ հիվանդությունների հարուցիչներով և այլն:

ա) Գոյացող թափոնների քանակի ընդունված ցուցանիշներն են.

- ✓ մեկ տարում գոյացող թափոնների ընդհանուր զանգվածը (տոննա/տարեկան կամ խ.մ/տարեկան),
- ✓ մեկ տարում գոյացող թափոնների կշիռը մեկ բնակչի հաշվով (մարդ/կգ/տարի կամ մարդ/խ.մ/տարի),
- ✓ մեկ օրում գոյացող թափոնների կշիռը մեկ բնակչի հաշվով (մարդ/կգ/օր կամ մարդ/խ.մ/օր):

Բաղադրությունն ընդունված է ներկայացնել տոկոսով՝ ըստ յուրաքանչյուր բաժնեմասի ընդհանուր զանգվածի չափարաժնի:

Պլանի մշակման և իրականացման արդյունավետությունը մեծապես կախված է հավաքագրվող տեղեկատվությունից, որը պետք է լինի հստակ, ճշգրիտ, պարբերական, տվյալները պետք է հավաքագրվեն համայնքի/բնակավայրի տարբեր հատվածներից, տարբեր գործունեություն իրականացնող տնտեսվարողներից, տարվա տարբեր եղանակներին՝ մեկ շնչի հաշվով առաջացող աղբի կշիռը, բաղադրությունը, դրանց հնարավոր փոփոխությունները՝ ըստ սեզոնի և ժամանակահատվածի:

Տեղեկատվության հավաքագրումը և ճշգրիտ գնահատումը հնարավոր է հստակ մեթոդաբանությամբ և պարբերականությամբ նմուշառման և դրա արդյունքների վերլուծության պարագայում: Ընդ որում, նմուշառման պարբերականությունը թափոնների կառավարման համակարգի ներդրման սկզբնական փուլում պետք է լինի տարվա բոլոր եղանակներին՝ թափոնների գոյացման ինտենսիվության գործոններից կախված, իսկ հետագա տարիներին կարելի է նմուշառում իրականացնել որոշակի գործոնների փոփոխությունից կախված, ավելի փոքր պարբերականությամբ:

բ) Թափոնների բաղադրության հիմնական տեսակները/հոսքերը

- ✓ Կոշտ կենցաղային թափոն՝ աղբամաններում կուտակվող կոշտ կենցաղային թափոն՝ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված թափոն:
- ✓ Խոշոր եզրաչափի թափոն՝ 1իմ և ավել ծավալով թափոն, որը չի տեղադրվում աղբամանում:
- ✓ Շինարարական աղբ՝ քաղաքաշինական և շինարարական գործունեության հետևանքով առաջացող աղբ:
- ✓ Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ջարդոն:
- ✓ Փաթեթավորման թափոն՝ կոմերցիոն գոտում գոյացող փաթեթավորման թափոն:
- ✓ Էլեկտրական և էլեկտրոնային թափոն (ԷԷՍ)՝ շահագործվող սարքավորում, որը սնուցվում է էլեկտրական ցանցից կամ մարտկոցից:
- ✓ Կենսաբանական թափոն՝ կենդանական ծագման պարենային և ոչ պարենային հումքի վերամշակումից ստացված թափոններ, ինչպես նաև անասնապահական թռչնաբուժական և ձկնաբուժական ձեռնարկությունների գործունեության հետևանքով առաջացած թափոններ:
- ✓ Պարտեզային թափոն՝ այգիներից, պուրակներից և այլ կանաչ տարածքներից հավաքված թափոն, այդ թվում՝ էտման թափոն, տերևներ և այլ նմանատիպ թափոններ:
- ✓ Անվադրել՝ մարդատար, բեռնատար մեքենաների և հեծանիվների շահագործումից դուրս եկած անվադողներ:
- ✓ Վտանգավոր թափոն (բացի ԷԷՍ թափոնից)՝ ներկեր, քիմիկատներ, դյուրավառ նյութեր, բժշկական թափոն և այլն, հնարավոր ցանկը ներկայացված է հավելվածում:

Պլանավորման տարածքում ներկայացվում է թափոնների բաղադրությունը՝ տոկոսներով ըստ ընդհանուրի: Աղյուսակ 6-ի II-րդ բաժնի սյունակը լրացվում է, եթե իրականացվել է թափոնների բաղադրության մանրակրկիտ ուսումնասիրություն:

Այս, ինչպես նաև այլ ծրագրերի շրջանակներում, Դիլիջան համար թափոնների բաղադրության ուսումնասիրություն չի իրականացվել, կամ նրանք շատ մոտավոր են, ուստի փաստենք, որ նրանց բացակայության կամ ոչ հստակ և հավաստի լինելը հիմնականու կարող է ազդել վերլուծության որակական և քանակական նկարագրերի վրա:

Ստորև բերված տվյալները հավաքագրվել են ԵՄ BSB 1138 APRA ծրագրի շրջանակներու համայնքում առանձնացված աղբահանության աջակցության նպատակով տեղադրված արկղերի պարունակության վերլուծությունից:

Աղյուսակում նշված են միայն հավաքագրված թղթի և պլաստիկի մոտավոր քանակները:

Աղյուսակ 5. Կոշտ թափոն գոյացնող հիմնական աղբյուրների տեսակները և քանակը

Թափոն գոյացնող հիմնական աղբյուրների տեսակները	Քանակ	Նշումներ
Բնակելի նպատակային նշանակության շինություններ	7412	
- Բազմաբնակարան բնակելի շենքեր	108	
- Անհատական բնակելի տներ	7304	
Ոչ բնակելի նպատակային նշանակության շինություններ	409	
- Առևտրի, հանրային սննդի և կենցաղային ծառայությունների մատուցման շինություններ	230	
- Հյուրանոցային և հյուրատնային տնտեսություններ, սպորտի համար նախատեսված, տրանսպորտի բոլոր տիպերի կայանների շինություններ	103	
- Վարչակառավարչական, ֆինանսական, կապի, ինչպես նաև առողջապահության համար նախատեսված շինություններ	30	
- Արտադրական, արդյունաբերական և գյուղատնտեսական նշանակության շինություններ	18	
- Գիտակրթական, մշակութային և գրասենյակային նշանակության շինություններ	40	
- Շինություններ, որտեղ իրականացվում է մեկից ավելի, առանձնացված տնտեսական գործունեություն	Տվյալները բացակայում են	

Աղյուսակ 6. Գոյացած կոշտ թափոնների բաղադրությունն ըստ տեսակների (%)

I Թափոնի տեսակը	%	II Թափոնի տեսակը՝ մանրակրկիտ բաղադրության ուսումնասիրության դեպքում	%
Օրգանական		Խոհանոցային	
		Այգիներից, պուրակներից և այլ կանաչ տարածքներից	
Թուլք և ստվարաբուլք	0.226 %		
Պլաստիկ	0.197%	Պլաստիկ շաքար	
		Պոլիէթիլենային փաթեթավորումներ	
		Պլաստիկ տարաներ	
Ապակի			
Մետաղ			
Այլ թափոն		Էլեկտրական	
		Տեքստիլ	
		Փայտ	
		Վտանգավոր	
		Այլ	

5. ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Աղքահանության կառավարման համակարգում պլանավորում իրականացնելիս կարևոր է հստակ պատկերացում ունենալ թափոնների գործածության բոլոր փուլերի մասին՝ թափոնի առաջացումից մինչև վերամշակման կամ օգտահանման արդյունքում երկրորդային օգտագործում կամ վերացում/ոչնչացում, կամ տեղադրում աղքավայրում, յուրաքանչյուր հաջորդական փուլում թիրախ սահմանելու հնարավորություններն ու խոշնդոտները վերլուծելու նպատակով:

Պլանի մշակման մեջ օգտագործվող թափոնների գործածության ձևերը և դրանց նկարագրությունները բերվում են ստորև՝ թիվ 7 աղյուսակում:

Դիլիջան համայնքում բաղադրության ուսումնասիրություն և առանձնացված հավաքում չի իրականացվում, բացառություն է կազմում միայն պլաստիկի և թղթի/ստվարաթղթի հավաքագրումը, որն իրականացվում է 2021թ.-ից: Համայնքում տեղադրված են պլաստիկի կուտակման/հավաքման 15 արկղեր՝ 1.1 մ³ ծավալով (12-ը տրամադրվել է EU BSB 1138 ծրագրի շրջանակներում, իսկ 3-ը՝ համայնքի ուժերով):

Աղբի ընդհանուր հաշվառումն իրականացվում է ըստ ծավալի (մ³-ով), ուստի այս փաստաթղթում բոլոր առկա տվյալները ներկայացված են ծավալով: Վերլուծությունների համար հիմք են հանդիսացել միայն աղբի հավաքագրման՝ 2021թ.-ի տվյալները, մինչև 2021թ. տվյալները բացակայում են:

Աղյուսակ 7. Թափոնների գործածության ձևերի նկարագիր

	Թափոնների գործածության ձև	Նկարագրություն
I	Խառը, չտեսակավորված հավաքում և տեղափոխում	Թափոնների խառը հավաքում և հեռացում օպերատորի կողմից դեպի աղքավայր կամ տեսակավորման կենտրոն: Ինչպես նաև թափոն առաջացնողի կողմից աղբի ինքնափոխադրում դեպի տեսակավորման կենտրոն
II	Թափոնների տեսակավորված հավաքում և տեղափոխում	Սկզբնաղբյուրում թափոնների տեսակավորված հավաքում կամ թափոն առաջացնողի կողմից տեղափոխում դեպի տեսակավորման կենտրոն
III	Թափոնների վերաօգտագործում և վերակիրառում	Ապրանքի բազմակի օգտագործում՝ ի սկզբանե դրված նպատակով (օրինակ՝ ապակե շիշ, ստվարաթղթե տուփ և այլն): Ինչպես նաև, եթե այլ անձանց համար անցանկալի, ոչ պիտանի

		նյութերը դրվում են տնտեսական շրջանառության մեջ այլ նպատակներով:
IV	Թափոնների վերամշակում և օգտահանում	<p>Եթե տեխնոլոգիական գործընթացների արդյունքում փոխվում են թափոնների ֆիզիկական, քիմիական և կենսաբանական հատկությունները, և դրանք օգտագործվում են որպես երկրորդային նյութ</p> <ul style="list-style-type: none"> - վերամշակման միջոցով կենսագովի, բրիկետների, պելետի, բիոդիգելի, այլ վառելիքի ստացում - սննդային թափոնների աերոք մշակման (կոմպոստացման) միջոցով պարարտանյութի ստացում կամ չեղոքացում - ջերմային մշակման (կիզման) միջոցով ջերմային կամ էլեկտրական էներգիայի ստացում
IV	Վտանգավոր թափոնների չեղոքացում/վնասազերծում /	Թափոնների վտանգավոր հատկությունների նվազեցում կամ վերացում մեխանիկական, ֆիզիկաքիմիական կամ կենսաբանական մշակման միջոցով
VI	Թափոնների տեղադրում ոչ սանհিটարական աղբավայրում	Տեղադրում քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանհিটարական նորմերին չհամապատասխանող աղբավայրում
VII	Տեղադրում սանհিটարական աղբավայրում	Տեղադրում քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանհিটարական նորմերին համապատասխանող աղբավայրում

Աղյուսակ 8. Այս ենթաքաժնում 1.3, 1.4 և 1.5 ենթաքաժիններում ներկայացված տեղեկատվության հիման վրա կազմվում է ամփոփ տեղեկատվական աղյուսակ՝ ըստ քափոնների քանակի, տեսակների և գործածության ձևերի

Թափոնի տեսակ	Աղբի գոյացում 1 շնչի հաշվով, կգ/տարի/ մարդ	Աղբի տարեկան գոյացում, տոննա/տ արի	Թափոնների գործածության ձևեր							Նշումներ
			I	II	III	IV	V	VI	VII	
			Խնայը հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեսակավոր ված հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Վերաօգտա գործում /կրկնաօգտ ագործում (% ընդհանուր քանակից)	Վերամշակ ում և/կամ օգտահա- նում (% ընդհանուր քանակից)	Վտանգավ որ թափոն- ների չեղոքացում /վասագեր ծում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղադրում ոչ սանիտար. աղբավայր ում (%) ընդհանուր քանակից)	Տեղադրում սանիտար. աղբավայր ում (%) ընդհանուր քանակից)	
Կոշտ կենցա- դային թափոն	0.67	17733	99.577	0.423 (0.226% կամ 40 մ³ թուղթ/ստ վարարու ութ և 0.197% կամ 34 մ³ պլաստիկ)	Տվյալ չկա	Տվյալ չկա	Տվյալ չկա	Տվյալ չկա	Տվյալ չկա	Չշահագործ- վող Դիմացան- կանաձոր ճանապարհ աղբավայր Հովք քնակավայրի աղբավայր

Համաձայն թափոնների տեսակավորման դասակարգման՝ առանձնացվում են հետևյալ տեսակները և հաշվառման ձևերը.

1. **Խոշոր եղրաշափերի թափոն -** խոշոր եղրաշափերի թափոնը հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից:
Հաշվառում չի իրականացվում:
2. **Շինարարական աղբ -** հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից:
Հաշվառում չի իրականացվում:
3. **Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ջարդոն -** հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից:
Հաշվառում չի իրականացվում:
4. **Անվարողեր -** հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից:
Հաշվառում չի իրականացվում:
5. **Փաթեթավորում և փաթեթվածք -** հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից:
Հաշվառում չի իրականացվում:
6. **Էլեկտրական և էլեկտրոնային թափոն**
Հաշվառում չի իրականացվում:

7. Կենսաբանական թափոն

Հաշվառում չի իրականացվում:

8. Վտանգավոր թափոններ

Հաշվառում չի իրականացվում:

Դիլիջան համայնքում աղբի հաշվառումն իրականացվում է ըստ ծավալի՝ համապատասխան կշեռքների բացակայության պատճառով:

Աղյուսակը ցույց է տալիս, որ Դիլիջան համայնքում տարեկան առաջացած (2021թ.-ի տվյալներ)։

- ✓ 17733 մ³ կոշտ կենցաղային թափոն, որի 99,577%-ը հավաքվում է խառը և ամբողջությամբ տեղադրվում ոչ սանիտարական աղբավայրում (համայնքին սպասարկող սանիտարական աղբավայր դեռևս չկա), 0,423 %-ը (0,226% կամ շուրջ 40 մ³ թուղթ/ստվարաթուղթ և 0,197% կամ շուրջ 34 մ³ պլաստիկ) հավաքվում է տեսակավորված։
- ✓ Վերաօգտագործման /կրկնաօգտագործման, վերամշակման/օգտահանման մասին տվյալները բացակայում են (հաշվառում չի իրականացվում): Վտանգավոր թափոնների չեզոքացում/ վնասազերծում չի իրականացվում: ԿԿԾ-ի ամբողջ ծավալը, բացառությամբ տեսակավորվածի, տեղափոխվում է համայնքի ոչ սանիտարական աղբավայր, որը գտնվում է Հաղարծին բնակավայրի վարչական տարածքում։ Հավաքագրված տեսակավորված թափոնները՝ պլաստիկը և թուղթ/ստվարաթուղթը, տեղափոխվում են ՀՀ այլ համայնքներում գործող վերամշակման գործարաններ։
- ✓ Խոշոր եզրաշափի թափոնը հիմնականում տեղափոխվում է տնտեսվարողների և բնակիչների կողմից համայնքի ոչ սանիտարական աղբավայր։ Հաշվառում չի իրականացվում։
- ✓ Շինարարական աղբը, որը չի տեղափոխվում ԿԿԾ-ի հետ խառը հավաքման արդյունքում, հեռացվում է տնտեսվարողների և բնակիչների կողմից համայնքի ոչ սանիտարական աղբավայր։ Հաշվառում չի իրականացվում։
- ✓ Անվաղողները հիմնականում տեղափոխվում են տնտեսվարողների և բնակիչների կողմից համայնքի ոչ սանիտարական աղբավայր։ Հաշվառում չի իրականացվում։ Սակայն ենթադրվում է, որ անվաղողների մի մասը հավաքվում է բնակիչների ու տնտեսվարողների կողմից և տեղափոխվում/հանձնվում է պաշտպանական ինժեներական ենթակառուցվածքներին՝ վերակիրառման նպատակով։
- ✓ Փաթեթավորման և փաթեթվածքի թափոնի հաշվառում չի իրականացվում։
- ✓ Էլեկտրական և էլեկտրոնային թափոնի հաշվառում չի իրականացվում։

Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման համար կարևոր է, որ մանրամասնորեն նկարագրվեն և գնահատվեն թափոնների գործածության առանձին փուլերը, դրանց համար անհրաժեշտ կարողությունները, ենթակառուցվածքները և ռեսուրսները, ինչպես նաև դրանցում ներգրավված դերակատարների դերը, իրավասության շրջանակները և պատասխանատվության չափը: Անհրաժեշտ է նաև նկարագրել և գնահատել թափոնների գործածության առանձին փուլերը, դրանց համար անհրաժեշտ կարողությունները, ենթակառուցվածքները և ռեսուրսները, ինչպես նաև դրանցում ներգրավված դերակատարների դերը, իրավասության շրջանակները և պատասխանատվության չափը:

ա) Աղբահանություն և կոշտ կենցաղային թափոնների հավաքում

ՀՀ Դիլիջան համայնքում աղբի հավաքումը կատարվում է՝

- ✓ փողոցներում և բակերում տեղակայված աղբամաններից,
- ✓ բնակելի տներից (Դիլիջանի մեկ թաղամասից) և կազմակերպություններից գրաֆիկով կամ անհրաժեշտության դեպքում պատվերով եկող աղբատարների միջոցով,
- ✓ ինքնափոխադրմամբ, եթե թափոն գոյացնողը կազմակերպում է թափոնի փոխադրումը աղբավայր, տեսակավորման, վերամշակման, օգտահանման կենտրոններ:

Աղյուսակ 9. Թափոնների հավաքման մեթոդները

Թափոնների հավաքման մեթոդ	Ծառայությունից օգտվող բնակչություն (%)	Տեսակավի րված հավաքում (մ³)	Տեսակավոր ված հավաքում (%)	Չտեսակավի րված հավաքում (մ³)	Չտեսակա վորված հավաքում (%)	Նշումներ
Աղբամաններից	շուրջ 90%	74 մ³ (40 մ³ թուղթ/սուլ արաթուղթ և 34 մ³ պլաստիկ)	0,423 (0,226% կամ 40 մ³ թուղթ/սուլ արաթուղթ և 0,197% կամ 34 մ³ պլաստիկ)	17733	99.773	Առանձնաց ված հաշվառում ըստ թափոնների հավաքման մեթոդի չի իրականացվ ում:
Գրաֆիկով տնից կամ կազմակերպությունից	շուրջ 10%					
Պատվերով՝ տնից կամ կազմակերպությունից	շուրջ 0.1%					
Ինքնափոխադրում	Տվյալները բացակայու մ են					

p) Աղքահանություն իրականացնող օպերատորներ

Դիլիջան խոշորացված համայնքում գործում է միայն մեկ օպերատոր՝ «Դիլիջան համայնքի կոմունալ սպասարկում» ՀՈԱԿ

Աղյուսակ 10 Սպասարկում (պարտադիր)

Օպերատորի անվանում	Սպասարկվող համայնքներ/ բնակավայրեր	Սպասարկ վող տարածքի բնակչությ ան թիվը	Օպերատորի թի աղբատար մեքենաների ի թիվը	Օպերատորի աղբատար մեքենաների տեսակը, տարողությունը (բաց/փակ բափրով, կոմպակտոր ևն)	Համարվող թափոնների տեսակները/ խառը, տեսակավորված պլաստիկ, բուղթ..., շինարարական և այլն համարում	Օպերատորի աշխատանքի գնահատական (1-ից 5)	Նշումներ
«Դիլիջան համայնքի կոմունալ սպասարկում» ՀՈԱԿ	Դիլիջան համայնք (ք. Դիլիջան, գ. Հովիք, գ. Թեղուտ, գ. Խաչարձան, գ. Հաղարծին և գ. Աղավնավանք)	26575	3	2 հատ Կամազ КО-449 տեսակի կոմպակտոր և 1 հատ Газ КО-440 տեսակի կոմպակտոր	Խառը, տեսակավորված պլաստիկ և բուղթ:		

q) Աղբի տեղափոխման սխեմաներ

Սույն ենթաքաժնում նկարագրված է համայնքում աղքահանության պլանավորման մեխանիզմը:

Դիլիջան խոշորացված համայնքում կանոնակարգված աղքահանություն և հաշվառում իրականացնում է միայն «Դիլիջան համայնքի կոմունալ սպասարկում» ՀՈԱԿ-ը: ՀՈԱԿ-ը իրականացնում է միայն ԿԿԾ-ի հեռացում դեպի Հաղարծին բնակավայրի վարչական տարածքում գտնվող ոչ սանիտարական աղբավայր: Դիլիջան համայնքում առկա է նաև փակված ոչ սանիտարական աղբավայր, որը գտնվում է Դիլիջան-Վանաձոր ավտոճանապարհին:

Տնտեսվարողների/բնակիչների կողմից ինքնուրույն հեռացվող շինարարական աղբը հիմնականում տեղափոխվում է Դիլիջան-Վանաձոր ավտոճանապարհին գտնվող փակված աղբավայր: Փոխաբեռնման կայաններ, տեսակավորման կենտրոններ, գործածության կայանքներ, վերամշակման գործարանները համայնքում բացակայում են:

Աղյուսակ 11. ԿԿԸ-ի տեսակները

Թափոնի տեսակ	Հեռավորություն մինչև աղբավայր, կմ	Հեռավորություն մինչև տեսակավոր կենտրոն, կմ	Հեռավորություն մինչև տեսակավոր մասնակից, կմ	Հեռավորություն մինչև այլ գործածության կայանք./վերամ շակման գործարան և այլն / կմ	Նշում ինքնափոխ ադրման մասին
Կոշտ կենցաղային թափոն	ք. Դիլիջան՝ 16,5 կմ գ. Հովք՝ 11 կմ գ. Գոշ՝ 7,5 կմ գ. Թեղուտ՝ 7,8 կմ գ. Խաչարձան՝ 9,5 կմ գ. Հաղպատական՝ 4,5 կմ գ. Աղավնավանք՝ 12 կմ	Կիրառելի չէ	Կիրառելի չէ	Կիրառելի չէ	Տվյալները բացակայում են

Խոշոր եզրաշափերի թափոն

Շինարարական աղբ

Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ջարդոն

Անվարողեր

Փաթեթավորում և փաթեթվածք

Էլեկտրական և կենտրոնային թափոն

Թափոնների այս տեսակների սանչությամբ չկա առկա տեղեկատվություն:

դ) Վերաօգտագործում և նախապատրաստում վերաօգտագործման կամ վերակիրառման համար

Թափոնների կայուն կառավարում և արդյունավետ պլանավորում իրականացնելու համար կարևոր է ճիշտ գնահատել թափոնների վերաօգտագործման հնարավորությունները և նշել այն արտադրողներին, որոնք իրականացնում են իրենց արտադրանքի բաղադրիչների (տարա, փաթեթավորում և այլն) վերադարձ՝ կրկնակի օգտագործելու նպատակով (օրինակ՝ հյութերի, կաթնամթերքի ապակե տարաների վերադարձ գործարան): Վերաօգտագործման արժեշուրջայում կարևոր են նաև համապատասխան ապրանքները նախապատրաստող կետերը, որոնք իրականացնում են վերանորոգման աշխատանքներ՝ կահույքի, կենցաղային տեխնիկայի, շինարարական բաղադրիչների, հազուստի, կոշիկի և այլն:

զ) Թափոնների ոչ ֆորմալ տեսակավորում և օգտահանում

Այս ենթաքածնում նկարագրվում է ոչ ֆորմալ հատվածի կողմից իրականացվող թափոնների տեսակավորման և օգտահանման գործունեությունը, ինչպես աղբավայրերում, այնպես էլ աղբամաններից, բակերից, խանութների տարածքներից և այլն:

Աղյուսակ 12. Տեսակավորվող թափոնները

Տեսակավորվող թափոնի տեսակ	Հավաքվում է ընդունման կետում (այն/ոչ)	Հավաքվում է աղբամաններից (այն/ոչ)	Հավաքվում է սպասարկման օբյեկտներից (այն/ոչ)	Հավաքվում է աղբավայրերում (այն/ոչ)
Ապակի	ոչ	այն	ոչ	այն
Պլաստիկ	ոչ	այն	ոչ	այն
Մետաղ	այն	այն	ոչ	այն
Թուղթ	ոչ	այն	ոչ	ոչ
Ավտոմեքենայի մարտկոց	ոչ	այն	ոչ	այն
Այլ թափոններ /նշել/				

թ) Աղբավայրեր և աղբանոցներ

Այս ենթաքաժնում նկարագրվում են պղանավորման տարածքում առկա բոլոր աղբավայրերը/ աղբանոցները, ինչպես նաև պղանավորման տարածքից դուրս գտնվող այն աղբավայրերը, որոնք սպասարկում են պղանավորման տարածքում գտնվող համայնքները և բնակավայրերը:

Աղյուսակ 13. Աղբավայրերը

Աղբավայր /գունվերն վայրը/	Շահագործող համայնքներ /բնակավայրեր	Աղբավ այրի մակերե ս, հա	Տեղադրվող աղբի տեսակ	Ստեղծման իրավական հիմք /որոշման համար, ամսաթիվ/	Մեփական ուժյան /օգտագոր ծման իրավունք	Շահագոր ծման անվանու մ	Աղբի տեղադրման վճարը /ՀՀ դրամ/տոնն ա	Դեպի աղբավայր տանող մուտքի ձևավարի ահատվածի վիճակը
Դիլիջան համայնքի Հաղաքին բնակավայր	ք.Դիլիջան, գ.Հովիք, գ.Գոշ, գ.Թեղուտ, գ.Խաչարձան, գ.Հաղաքին, գ.Աղավնավանք:	3.27799 հեկտար	ԿՎԹ խառը	Դիլիջան համայնքի ղեկավարի որոշում թիվ 288-Ա 15.09.2016թ. (գրանցման համար հիմք հանդիսացող փաստաթուղթ)	Մեփական ուժյան վկայական	Դիլիջան համայնք	Վճարի չափ չի սահմանվել (այսոք է ձշուել)	Գրունտայի ն վատ վիճակ
Դիլիջան- Վանաձոր ավտոճան ապարիկն	Զի շահագործվում		Զի շահագործվու մ	Հիմքերը բացակայում են	Հիմքերը բացակայո ւմ են	Զի շահագոր ծվում		Գրունտայի ն վատ վիճակ

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Դիլիջան համայնքում, ըստ թափոնների քանակի, տեսակների և գործածության ձևերի, նրանց կրկնակի օգտագործման և վերաօգտագործման կամ վերակիրառման համար նախապատրաստման, ինչպես նաև թափոնների ոչ ֆորմալ տեսակավորման և օգտահանման առնչությամբ առկա տեղեկատվությունը բացակայում է, կամ առկա են տվյալներ սուկ ծրագրերի շրջանակներում իրականացված տվյալների հավաքի շրջանակում:

Առկա չեն նաև տեղեկատվություն թափոնների գործածության կայանքների առկայության, տեղադրման վայրերի, նրանց հզորությունների վերաբերյալ:

Մինչդեռ թափոնների կայուն կառավարում և արդյունավետ պլանավորում իրականացնելու համար անհրաժեշտ են հավաքագրված իրական տվյալներ, կանխատեսվող գործողությունների լիարժեք նախատեսման, ինչպես նաև նրանց իրականացման ժամանակացույցի կազմման համար:

Պլանի նպատակային մշակման և արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ են նաև հստակ սահմանել Պլանում այս կամ այն կերպ ներգրավված անձանց՝ շահակիրների, պատասխանատունների, իրականացնողների միջև պատասխանատվության շրջանակները: Պլանով նախատեսված տարբեր գործողություններ և թափոնների գործածության տարբեր փուլեր ենթադրում են տարբեր պատասխանատուններ և շահակիրներ:

Կարևորագույն բաղադրիչ է նաև իրազեկվածության բարձրացման գործոնը:

Առկա տվյալները ցույց են տալիս, որ իրազեկվածության բարձրացման ծրագրեր իրականացնում են SIC-ը և քաղաքացիական կազմակերպությունները /ՀԿ-ները և այլն/, աղքի չտեսակավորված հավաքման համար պատասխանատու է SIC-ը, ի դեմս «Դիլիջան՝ համայնքի կոմունալ սպասարկում» ՀՈԱԿ-ի, տեսակավորված հավաքման համար՝ քաղաքացիական կազմակերպությունները՝ 20% և SIC-ը, ի դեմս «Դիլիջան համայնքի կոմունալ սպասարկում» ՀՈԱԿ-ը՝ 80%: Վերաօգտագործում, վերամշակում և վտանգավոր թափոնների վնասազերծում համայնքում չի իրականացվում: Աղբավայրում տեղադրումն իրականացնում է աղբավայրը շահագործող ՏԻՄ «Դիլիջան համայնքի կոմունալ սպասարկում» ՀՈԱԿ-ը:

Աղբահանության և կոշտ թափոնների տեղական կառավարման մեջ շահակիրների ներգրավվածությունն ըստ թափոնների տեսակների գործածության

Այս ենթարաժնում ներկայացրել ենք թափոնների հիմնական տեսակների կառավարման համապատասխան փուլում ներգրավված դերակատարներին: Դերակատարները ներկայացված են 4 խմբով.

- *SfU*

- *Սասնավոր հատված /ՄՀ/*,
- *Բնակչութեա /ԲՆ/*,
- *Քաղաքացիական հասարակական կազմակերպություն /ՔՀԿ/*:

Դրա հետ մեկտեղ, եթե գործում է արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության (*ԱՀՊ*) սիեման, ապա համապատասխան վանդակում պետք է նշվի նաև *ԱՀՊ*: *Օրինակ*, եթե փաթեթավորման որոշ թափոնների դեպքում *Պլանավորման տարածքում գործում է ԱՀՊ*, իսկ մնացած փաթեթավորման թափոնների հավաք կազմակերպում է *SfU-ը*. ապա 17-րդ այլուսակի համապատասխան վանդակում պետք է նշել՝ *SfU, ԱՀՊ*:

Այս խնդրում հաջողությունների գրանցման համար անշափ կարևոր կլինի Անձնակազմի կարողությունների գնահատումը.

Արդյունավետ պլանավորման համար կարևոր է հստակ գնահատել Աղբահանության և կոշտ թափոնների տեղական կառավարման մեջ ներգրավված տեղական ինքնակառավարման մարմինների համապատասխան անձնակազմի կարողություններն ըստ անհրաժեշտ հմտությունների մակարդակի: Այստեղ վերլուծության համար հիմք կարող է հանդիսանալ նոր մշակված Մեթոդաբանության 2-րդ բաժնում պլանավորման զարգացմանն ուղղված միջոցառումների և նպատակների բացահայտումը:

Գնահատման համար թիրախ պետք է հանդիսանան.

- ✓ թափոնների կառավարման գիտելիքները,
- ✓ ՀՀ օրենսդրության իմացությունը,
- ✓ տվյալների հավաքագրումը,
- ✓ համակարգչային քարտեզագրումը,
- ✓ գնումների կազմակերպումը,
- ✓ պայմանագրերի կառավարումը,
- ✓ գործառնական հմտությունները,
- ✓ ֆինանսական վերլուծության իմացությունը:

Աշխատանքների հաջող իրականացման և քայլերի նկարագրման և հաջորդականության ապահովման նպատակով անշափ կարևոր է Աղբահանության և կոշտ թափոնների գործածության քարտեզագրումը:

Արդյունավետ լոգիստիկ լուծումներ գտնելու տեսանկյունից ԿԺ պլանավորման համար կարևոր է թափոնների գործածության օբյեկտների տեղակայման հստակ տեղեկատվությունը, ինչպես նաև վերջիններիս տեսողական վերապատկերումը քարտեզի վրա: Համակարգչային քարտեզագրման կարողությունների բացակայության դեպքում անհրաժեշտ է պլանավորման տարածքի տպագիր քարտեզի վրա կատարել համապատասխան նշումները և պատճենի տեսքով տեղադրել այս ենթարաժնում:

ՏՎԵ նախարարության նախաձեռնությամբ մշակվել և փորձարկվել է մի քանի համայնքներում ծրագրային գործիք, որն աստիճանաբար նախատեսվում է ներդնել բոլոր համայնքներում: Գործիքը ներառում է պլանավորման տարածքի տպագիր առաջացնող բոլոր օբյեկտները, թափոնների գործածության համապատասխան տեսակների կայանքները, աղբավայրերը, դրանց մոտեցնող ձանապարհները, աղբամանների տեղադիրքը, մեքենասարքավորումները և այլն: Այն հնարավորություն է տալիս ծրագիրը սպասարկող աշխատակցին աղբահանության կառավարման համար անհրաժեշտ մեքենաների, սարքավորումների, նյութերի ընտրությամբ, այլ անհրաժեշտ տեղեկատվության ներմուծմամբ ստանալու աղբահանության լավագույն սխեման, իրականացնելու գնումների և ֆինանսական պլանավորում, արդյունավետ վերահսկողություն աղբահանության գործընթացի նկատմամբ: Հրաշալի կիներ այս գործիքը ևս ներդնել Դիլիջան համայնքում, որտեղ, համաձայն ծրագրի իրականացման ընթացքի և արդյունքների, կան արձանագրված որոշակի հաջողություններ՝ առանձնացված աղբահանության սկզբունքների ներդրման ուղղությամբ: Ուստի այս գործընթացների շարունակականության ապահովման ուղղությամբ տարկող ցանկացած գործողություն կարող է ապահովել աշխատանքների իրականացման լիարժեք հաջողությունը:

Թափոնների կայուն կառավարում ապահովելու կարևորագույն նախապայման է ինչպես բնակչության, այնպես էլ կառավարման համար պատասխանատու անձնակազմի իրազեկվածության անհրաժեշտ աստիճանը:

Պատասխանատուների իրազեկվածությունը կարևոր է՝ Պլանը մշակելիս խնդիրները ճիշտ գնահատելու, լուծման առաջնահերթությունները հստակ սահմանելու և հետևողականորեն իրականացնելու համար:

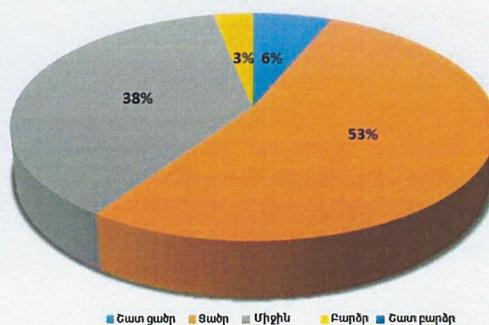
Բնակչության իրազեկվածությամբ մեծապես պայմանավորված են սկզբնաղբյուրում թափոնների առաջացումը նվազագույնի հասցնելու, տեսակավորված հավաքելու, վերաօգտագործելու հաջողությունները, հետևաբար և Պլանի իրականացման հաջողությունը:

Իրազեկվածության աստիճանի գնահատման միջազգայնորեն հաջողված մեթոդ է բնակչության սոցիալական տարբեր խմբերում, տարբեր գործունեություն իրականացնող տնտեսվարողների, ինչպես նաև Պլանի մշակման և իրականացման համար պատասխանատու անձնակազմի շրջանում հարցումներ իրականացնելը նախապես մշակված հարցաշարերով։ Հարցաշարերը պետք է ուղղված լինեն թափոնների կառավարման խնդիրների վերաբերյալ առկա գիտելիքների աղբյուրների, տեղեկացվածության, վերաբերմունքի և ակնկալիքների, ինչպես նաև թափոնների կառավարման առկա իրավիճակից բնակիչների և տնտեսվարողների գոհունակության աստիճանի գնահատմանը, ինչպես նաև պարունակեն տեղեկություններ այն լրացնողի/հարցվողի տարիքի, կրթության, մասնագիտության, զբաղվածության/ աշխատավայրի վերաբերյալ։

Ստորև տրվում են Ծրագրի շրջանակում Դիլիջան համայնքում շուրջ 60 բնակիչների շրջանակներում իրականացված հարցման արդյունքները։

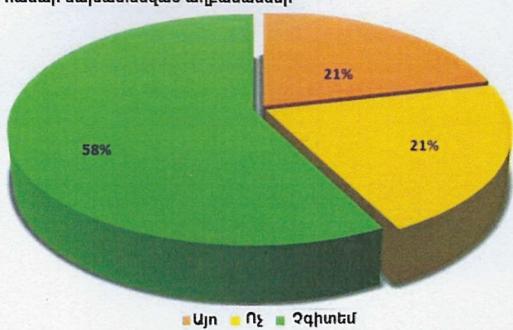
«Որքանո՞վ է ներկայումս գործող տեղական քաղաքային թափոնների կառավարման համակարգն ապահովում շրջակա միջավայրի համարժեք պաշտպանությունը» հարցին Դիլիջան համայնքում (նկ. 3) հարցվածները պատասխանեցին հետևյալ կերպ. ապահովման մակարդակը ցածր է՝ 38%, միջին՝ 53% և բարձր՝ 3%։

1. Որքանո՞վ է ներկայումս գործող տեղական քաղաքային թափոնների կառավարման համակարգն ապահովում շրջակա միջավայրի համարժեք պաշտպանությունը

Նկ. 3

2. Արդյո՞ք Ձեր քաղաքում աղբահավաքման ծառայությունը պարագաներ է հավաքագրել թափոնները տեսակավորված ձևով, և արդյո՞ք այդ նպաստային համապատասխան վայրերում տեղադրված են թափոնների տեսակավորված հավաքագրման համար նախատեսված աղբամաններ

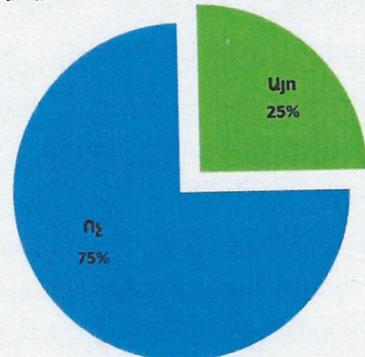

Նկ. 4

«Արդյո՞ք Ձեր քաղաքում աղբահավաքման ծառայությունը պարտավոր է հավաքագրել թափոնները տեսակավորված ձևով, և արդյո՞ք այդ նպատակով համապատասխան վայրերում տեղադրված են թափոնների տեսակավորված հավաքագրման համար նախատեսված աղբամաններ» հարցին (նկ. 4) հարցվածների մեծ մասը՝ 58%, չգիտեր՝ արդյո՞ք քաղաքային աղբահավաքման ծառայությունը պարտավոր է հավաքագրել թափոնները տեսակավորված ձևով, 21%-ը համարում է, որ քաղաքային աղբահավաքման ծառայությունը պարտավոր է, իսկ 21%-ը՝ ոչ։

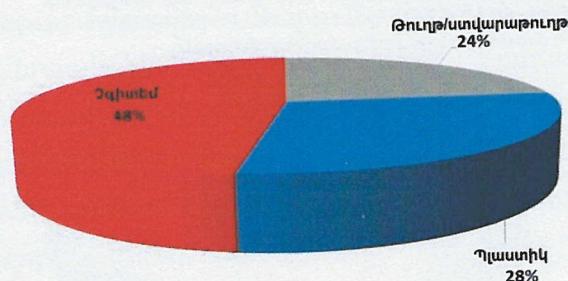
Հարցին, թե «Արդյո՞ք թափոններում առկա վերամշակելի նյութերը տեսակավորվում և թափվում են առի տեսակավորված հավաքագրության համար նախատեսված աղբամաններում» աղքամաններում բացասական պատասխան տվեցին 75%-ը (նկ. 5):

3. Արդյո՞ք թափոններում առկա վերամշակելի նյութերը տեսակավորվում և թափվում են առի տեսակավորված հավաքագրության համար նախատեսված աղբամաններում

Նկ. 5

4. Ձեր տարածքում թափոնների ո՞ր տեսակներն են հավաքվում առանձնացված:

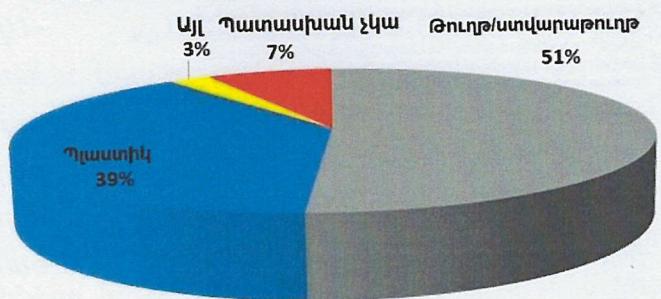

Նկ. 6

Հարցին, թե «Նախորդ տարվա ընթացքում արդյո՞ք Ձեր կողմից ստորև նշված նյութերից որևէ մեկը հավաքվել և թափվել է տեսակավորված աղբամաններում» հարցված բնակիչների 39%-ը նշեց, որ տեսակավորել է պլաստիկը, 51%-ը՝ թուղթը/ստվարաթուղթը, իսկ 7%-ը չպատասխանեց հարցին (նկ. 7):

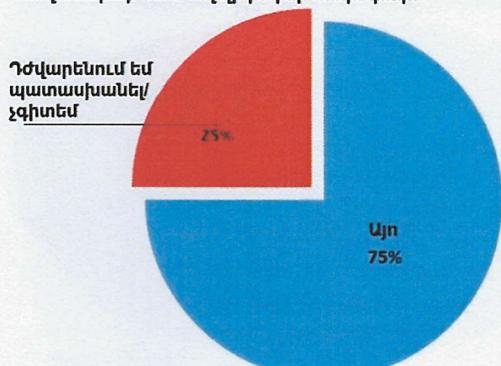
Դիլիջան համայնքում «Այո» պատասխանողների 48%-ը չկարողացավ նշել, թե իրենց տարածքում թափոնների որ տեսակներն են հավաքվում առանձնացված, 28%-ը նշեց պլաստիկը, իսկ 24%-ը՝ թուղթը/ստվարաթուղթը (նկ. 6):

5. Նախորդ տարվա ընթացքում արդյո՞ք Ձեր կողմից ստորև նշված նյութերից որևէ մեկը հավաքվել և թափվել է տեսակավորված ծառով դրա համար նախատեսված հատուկ աղբամաններում

Նկ. 7

6. Կարևորում Եք արդյոք տնային տնտեսությունների կողմից թափոնների տեսակավորված հավաքումը, նույնակ, եթե դա կարող է պահանջել ավելի լավ կազմակերպում, աղբահանող ծառայությունների կողմից լրացուցիչ ներդրումներ և հավանաբար նաև ավելի բարձր սակագներ:

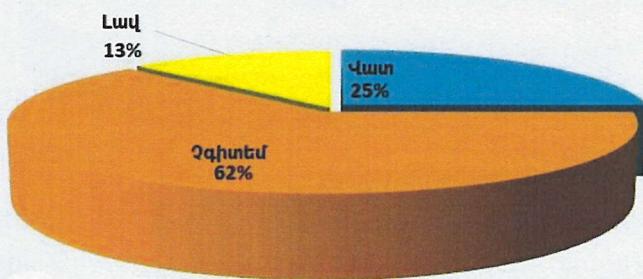

Նկ. 8

«Ինչպէ՞ս եք գնահատում Ձեր քաղաքում վերամշակելի թափոնների տեսակավորված հավաքման կազմակերպումը (հավաքման կետերի և հաճախականության տեսանկյունից)» հարցին Դիլիջան համայնքում 25%-ը գնահատեցին կազմակերպումը վատ, իսկ 62%-ը չուներ ձևավորված կարծիք (No option պատասխան), (նկ.9):

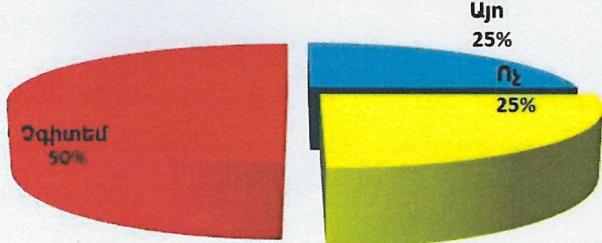
Դիլիջան համայնքում հարցվողների 75%-ը (նկ. 8) կարևորում են «տնային տնտեսությունների կողմից թափոնների տեսակավորված հավաքումը, նույնիսկ, եթե դա կարող է պահանջել ավելի լավ կազմակերպում, աղբահանող ծառայությունների կողմից լրացուցիչ ներդրումներ և հավանաբար նաև ավելի բարձր սակագներ»:

7. Ինչպէ՞ս եք գնահատում Ձեր քաղաքում վերամշակելի թափոնների տեսակավորված հավաքման կազմակերպումը (հավաքման կետերի և հաճախականության տեսանկյունից)

Նկ. 9

8. Գիտե՞ք արդյոք թէ ինչ է տեղի ունենում կենցաղային թափոնների հետ աղբամաններից տեղափոխվելուց հետո:

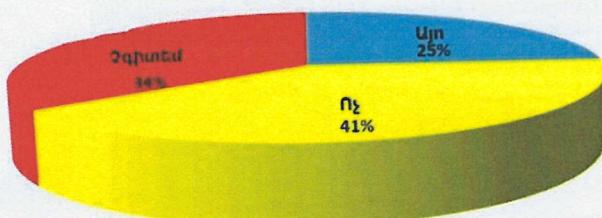

Նկ. 10

Դիլիջան համայնքում հարցվածների միայն 25%-ը գիտի, թէ «ինչ է տեղի ունենում կենցաղային թափոնների հետ աղբամաններից տեղափոխվելուց հետո», իսկ 50%-ը չգիտի/տեղեկացված չէ կենցաղային թափոնների հետագա ձակատագրից (նկ.10):

Դիլիջան համայնքում հարցվածների 81%-ը համաձայն է, որ աղքահավաքման ծառայության հարկման ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել տեսակավորված եղանակով հավաքված աղբի քանակը (որքան շատ աղբ է հավաքվում տեսակավորված եղանակով, այնքան քիչ եւ վճարում), 13%-ը չկարողացավ պատասխանել, և միայն 6%-ը համաձայն չէ (նկ.11):

10. Ներկայում գործող տեսակավորված աղբահավաքման համակարգը արդյունավել է գործում:

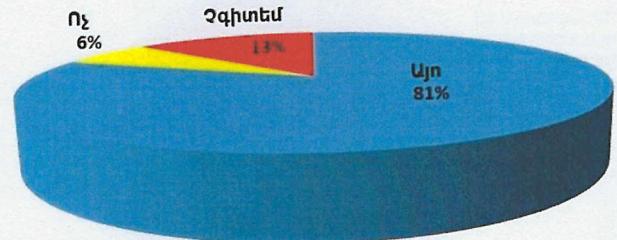

44. 12

Աղբի տեսակավորված հավաքման արդի
համակարգի անարդյունավետության
պատճառներն են ըստ Դիլիջան
համայնքում հարցված բնակիչների
(նկ.13).

- ✓ Տեսակավորված հավաքման աղբամանների տեղադրվածությունը՝ 19%:
 - ✓ Տեսակավորված հավաքման աղբամանների հասանելիությունը՝ 23%:
 - ✓ Քաղաքացիների կողմից հետաքրքրության պակասը՝ 18%:
 - ✓ Քաղաքացիների տեղեկացվածության /գիտելիքի պակաս/՝ 28% :
 - ✓ Այլ՝ 12%:

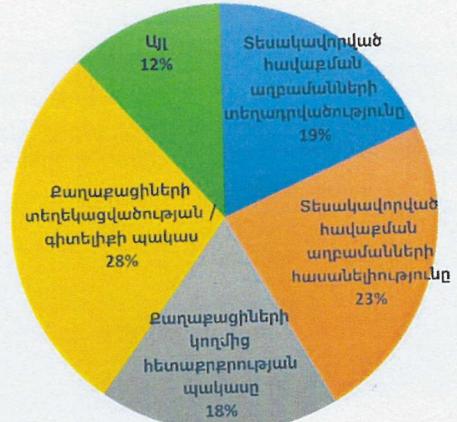
9. Համաձայն Եք արդյոից որ աղբահավաքման ծառայության հարկման ժամանակ անհսկաթե՛տ է հաշվի առնել տեսակապիրուս եղանակով հավաքված աղբի քանակը (որպես շատ աղբ է հավաքվում տեսակապիրուս եղանակով, անքան թիվ են վճարում):

Uq. 11

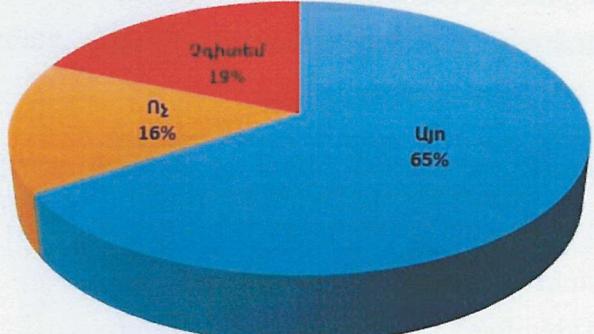
Հարցվածների 41%-ը (նկ.12) կարծում է, որ
ներկայումս գործող տեսակավորված
աղքահակարման համակարգը
արդյունավետ չի գործում:

11. Աղբի տեսակավորված հավաքման արդի համակարգի անարդյունավետության պատճառներն են:

uly. 13

12 Ի՞նչ եք կարծում, կենսաբայթայվող թափոնները անհրաժեշտ է կոմպոստավորել:

Նկ. 14

Դիլիջան համայնքում հարցվողների 65%-ը (նկ.14) կարծում են, որ կենսաբայթայվող թափոններն անհրաժեշտ է կոմպոստավորել: Հարկ է նշել, որ հարցվողներից ոչ ոք չեր ճանաչում մարդկանց, ովքեր վերամշակում են այդպիսի թափոնները:

Հիմք ընդունելով հարցումների արդյունքում ստացված տվյալները՝ կարելի է եզրակացնել, որ թափոնների կառավարման, տեսակավորման մասին բնակչության գիտելիքների և իրազեկման մակարդակը բարձրացնելով նպատակով երկու համայնքում կ անհրաժեշտ է՝

- ✓ իրականացնել թափոնների տեսակավորմանն ուղղված փորձացուցադրական ծրագրեր՝ հաշվի առնելով եվրոպական լավագույն փորձի ներդրման սկզբունքները:
- ✓ Կազմակերպել իրազեկման մակարդակի բարելավմանն ուղղված դասընթացներ և փորձի փոխանակման միջոցառումներ:

Պակաս կարևոր հարց չէ նաև Պլանավորման տարածքում իրականացման ֆինանսատնտեսական նկարագիրը, որը կներառի նաև Աղքահանության եկամուտների և ծախսերի ընդհանուր նկարագրությունը: Ցավոք, այստեղ նույնպես առկա են ոչ բավարար տվյալներ, բացառությամբ EU BSB 1138 ծրագրի շրջանակներում իրականացված աշխատանքների ֆինանսական բաղադրիչների:

Իրականացված աշխատանքների գնահատման նպատակով կարևորվում է նաև նրանց նկատմամբ մշտադիտարկման, գնահատման և հաշվետվողականության գործառույթների պարտադիր իրականացումը:

Յուրաքանչյուր ծրագրի արդյունավետությունն ապահովելու կարևոր գործիք է մշտադիտարկումն ու արդյունքների գնահատումը, ուստի այն Պլանի պարտադիր բաղկացուցիչ մասն է:

Այս բաժնում պետք է գնահատական տրվի նախկին պլանավորման ժամանակ սահմանված նպատակների իրագործմանը: Այն դեպքում, եթե Պլանը համայնքում առաջին անգամ է ներդրվում, որպես «նախկինում սահմանված նպատակներ»՝ արդյունքների գնահատման համեմատության հիմք, կարող են հանդիսանալ Ռազմավարությամբ սահմանված թիրախները:

Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման պլանների կազմման գլխավոր նպատակներն են.

- ✓ սկզբնաղբյուրում թափոնների առաջացման կրծատումը,
- ✓ աղբավայրում (ներառյալ սանհտարական) տեղադրվող թափոնների քանակի կրծատումը:

Պետք է սահմանվեն նաև թափոնների գործածության հետևյալ ձևերին առնչվող թիրախային ցուցանիշները.

- ✓ տեսակավորված հավաքում,
- ✓ խառը հավաքում և տեսակավորում,
- ✓ վերամշակման և օգտահանուման աճ,
- ✓ վտանգավոր թափոնների վնասազերծման ու չեղոքացման կրծատում,
- ✓ աղբավայրում, այդ թվում՝ սանհտարական աղբավայրում տեղադրվող թափոնների քանակի կրծատում:

Եթե պլանավորման տարածքում՝ Դիլիջան համայնքում, աղբի հավաքման ծածկույթը 100% չէ, բնակչության որոշակի մաս, օրինակ՝ 25% որը դեռևս չի ստանում աղբի հավաքման ծառայություն, ապա պարտադիր պետք է սահմանել նպատակը, օրինակ՝ 2 տարվա ընթացքում աղբի հավաքման ծառայություն ստացող բնակչության տոկոսը 75%-ից հասցնել 90%-ի, իսկ 1 տարի անց՝ 100%-ի:

Համայնքում, գրոսաշրջային ակտիվությամբ պայմանավորված, չտեսակավորված կենցաղային թափոնների կազմում մեծ է պլաստիկի ու ապակե տարաների քանակը, ուստի թիրախ է սահմանվել՝ ապահովել պլաստիկի և ապակու տեսակավորված հավաքում (առաջիկա 2 տարիների ընթացքում /կարճաժամկետ պլանավորում/, իսկ առաջիկա 5 տարիների ընթացքում նշված տեսակների տեսակավորված հավաքումը հասցնել 50%-ի յուրաքանչյուրի ընդհանուր քանակից և ապահովել հավաքված ամբողջ քանակի վերաօգտագործում կամ նյութի օգտահանում /միջնաժամկետ պլանավորում/: Եթե Դիլիջան համայնքի առանձնահատկություններից ելնելով՝ առաջացած թղթի/ստվարաթղթի, անվաղողերի և շինարարական աղբի քանակը համեմատաբար փոքր է, սակայն դրանց տեսակավորված հավաքումը համայնքը համարել է միջին առաջնահերթություն և սահմանել թիրախ՝ առաջիկա 5 տարիների ընթացքում ապահովել դրանց 50%-ի (յուրաքանչյուրի ընդհանուր քանակից) տեսակավորված հավաքում և հավաքված ամբողջ քանակի վերակիրառում (օրինակ՝ շինարարական աղբով աղբավայրի ծածկում), նյութի օգտահանում (օրինակ՝ թղթի/ստվարաթղթի վերամշակում) կամ վերացում (օրինակ՝ անվաղողերի կիզում) /միջնաժամկետ պլանավորում/:

Թիրախներ սահմանելիս անհրաժեշտ է նաև նշում կատարել դրանց հասնելու համայնքի կարողությունների մասին՝ համայնքի կարողությունները բավարար են, թե՞ ոչ:

6. ԴԻԼԻԶԱՆ ՀԱՍՏԱՏՔԻ ԿՎԹ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

(ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ)

- ✓ Աղքի տեսակավորված հավաքման կարողությունների զարգացում:
- ✓ Ստեղծել աղքի տարբեր տեսակների հավաքման կետեր, որոնք հասանելի կլինին, բացի օպերատորից, նաև կազմակերպությունների ու քաղաքացիների համար:
- ✓ Աղքահանության սխեմաների կազմումն իրականացնել՝ հաշվի առնելով փոխաբեռնման կայանների անհրաժեշտությունը, որտեղ ժամանակավոր կհավաքվի, կսեղմվի և/կամ կտեսակավորվի աղքը, ինչն իր հերթին կնվազեցնի երթևեկության ծանրաբեռնվածությունը և ծախսերը:
- ✓ Օպերատորների կարողությունների զարգացում՝ անձնակազմի վերապատրաստման, հանրային իրազեկվածության բարձրացման և լոգիստիկայի աղքահանության սխեմաների վերանայման:
- ✓ Համայնքում թափոնների տեսակավորման, վերամշակման, օգտահանման թիրախային ցուցանիշներին հասնելու համար անհրաժեշտ են թափոնների կայուն կառավարման բազային գիտելիքներ և գործառնական հմտություններ: Աղքահանության և կոշտ թափոնների կառավարման համար պատասխանատու անձնակազմի կարողությունների զարգացում դասընթացների, վերապատրաստումների, հավաստագրման և այլ միջոցներով:

Աղքավայրեր և աղքանոցներ: Աղքահանության և ԿԹ տեղական կառավարման բարելավումը ներառում է նաև գործող աղքավայրերի և դրանց առնչվող ենթակառուցվածքների բարելավումը:

- ✓ Աղքավայր հեռացվող թափոնների քանակի հստակ տվյալներ ունենալու համար, այդ թվում՝ ընդհանուր աղքի գոյացման տվյալների և ֆինանսատնտեսական վերլուծությունների համար անհրաժեշտ է աղքավայրերում տեղադրել կշեռքներ:
- ✓ Անհրաժեշտ է բարեկարգել աղքավայրը՝ ցանկապատելով, արգելելով կողմնակի անձանց, ինչպես նաև կենդանիների մուտքը աղքավայր, բարեկարգել աղքավայր տանող ճանապարհները՝ մեքենամեխանիզացիայի շահագործումն ապահովելու նպատակով:
- ✓ Աղքավայրում կատարել տեղադրվող աղքի հաշվառում:
- ✓ Ներդնել թափոնների ընդունման և մերժման ընթացակարգեր և ենթակառուցվածքներ:

ԵՐԿԱՐԱԺԱՄԱԿԵՏ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Դլանի մշակման ժամանակ կարծածամկետ և միջնաժամկետ թիրախներ սահմանելիս անհրաժեշտ է դրանք դիտարկել երկարաժամկետ զարգացման համատեքստում՝ թափոնների կառավարման կայունությունը երաշխավորելու նպատակով։ Այդ իմաստով ՏԻՄ-երի՝ Պլանվ սահմանված բոլոր թիրախները պետք է բիւն ՀՀ կառավարության կողմից որդեգրված քաղաքականությունից՝ աղքահանության համակարգի ուղմավարությունից՝ միաժամանակ չսահմանափակվելով երկարաժամկետ զարգացումների համար կարգավորման առաջարկություններ ներկայացնելու անհրաժեշտությամբ։

7. ՖԻՆԱՆՍՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ՔՅՈՒԶԵ

Այս բաժնում ներկայացվում են ԿԿԾ կառավարման պլանում սահմանված վիշտցառումների իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցները և դրանց աղբյուրները՝ կարձաժամկետ և միջնաժամկետ խորվածքով:

ա) Կարձաժամկետ վիշտցառումների բյուջեն և ֆինանսվելու մեջ մտնելու համար

հ/ հ	Սահմանված թիրախ	Միջոցառման անվանում	Միջոցառման արժեք (հազ. դր.)	Ծախսերն ըստ վրանափելանն կազմակերպման ժամանակաշրջանաձևի համար			Նշանածնակառա- ճաձելում (հազ. դր.)	Համայնքային բյուջեն (հազ. դր.)	Պետական բյուջեն (հազ. դր.)	Հոմար կազմա- կերպություն (հազ. դր.)	Օպերատորի/ ՀԱԱԿ-ի բյուջետ (հազ. դր.)
				1-ին տարի (հազ. դր.)	2-րդ տարի (հազ. դր.)	Նկրածանապահ համար (հազ. դր.)					
Քաղաքի տարրածի 40%											
1	աղբի տեսակավայր ած հասկարան կարգությունն երի զարգացում	Առանձնացված աղբանականության արկերի տուալետն հանակների վարչության շնորհանում (40 հատ)	6000								

2.	Զերք է բերվել սպառնացված սույն համարնան 2 միքսնա (40 %)	Աղյօն տեսակագրության հավաքածան կարողությունների զարգացում՝ սպառնաց ված աղյօն համարնան մկրենաների ձևոր- թերում՝ 5	150000
3.	Աղյօնանալության սև սինելաները կազմեած են	Աղյօնանալության սինելաների խազման	
4.	Աղյօն տարբեր տեսակների համարնան կատերի 60%- ը սպառնաված է	Աղյօն տարբեր տեսակների համարնան կետեր, դրոն հասանելի կիրառական բաժին օպերատորից, նաև կազմակերպություններ ի ու քաղաքացիների համար:	
5.	Աղյօնանալությոն և իրականացնալ օպերատորի անձնակազմը՝ արդուղովին վերապատրաստում այսած է	Օպերատորների կարողությունների զարգացում՝ անձնավագին վերապատրաստում	

9.	Աղքականացուր մէտ սեղագրիպն աղքի հաշվառում	Աղքականացուր կատարելու անդամակից աղքի հաշվառում	
10.	Թափանիների ընդունման մէջման ընթացակարգեցնելու համար	Նկրդում բավանայի ընդունման մէրժման ընթացակարգեցնելու համար:	

7.1. Միջնաժամկետ միջոցառումների բուջե և ֆինանսավորում

հ/հ	Սահմանված թիրախ	Միջոցառման անվանում	Մասնակիանառվածքի համար	Ծրագրի ֆինանսավորման աղբյուրներ				Նշումներ
				Օպերատորն ըստ պահանջման միջնաժամկետ ժամանակավածքի համար	5-րդ տարի (հազ. դր.)	4-րդ տարի (հազ. դր.)	3-րդ տարի (հազ. դր.)	Հնդկած ախսա- ճածկում (հազ. դր.)
1								
2								
...								
			Ընդամենը					

7.2. Առանձին միջոցառումների մակարդական աշխատանքային պահ և բուջե

Միջոցառում	Կապիտալ ներդրումներ	Գործառնական ծախսներ	Այլ ծախսներ	Նշումներ
			/մակրամասնել նշումների մեջ/	

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

ԱԴԲԱՀԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՈՇՏ ԹԱՓՈԽՍԵՐԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Հաշվետվությունը ներկայացվում է աղքահանության ոլորտի լիազոր մարմնին պլանավորման ժամանակաշրջանի 2-րդ և 4-րդ տարվա ավարտին:

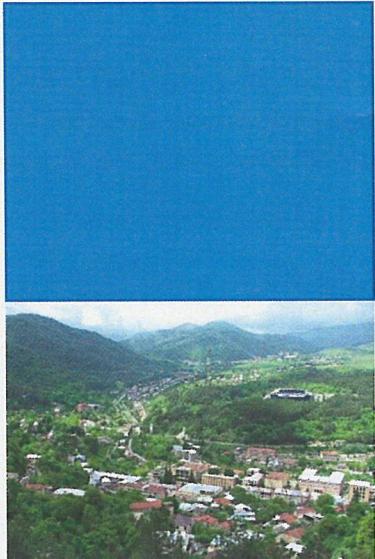
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Հաշվետվության ամփոփագրից առաջ ներկայացվում են հետևյալ ընդհանուր տեղեկությունները

Հաշվետվության անվանում	
Պլանավորման մեջ ընդգրկված համայնքներ/ քնակավայրեր	
Հաշվետվության տեսակ	
Հաշվետվությունը կազմող անձանց անուն, ազգանուն, պաշտոն	
Հաշվետվությունը կազմող անձանց էլ. հասցե, հեռախոս	
Հաշվետվության պլանի հեկտրոնային տարբերակը ներբեռնելու էլ. հասցե	

ԱԴԲԱՀԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՈՇՏ ԹԱՓՈԽՍԵՐԻ ԸՆԹԱՑԻԿ ՊԼԱՆՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Այս բաժնում պետք է նկարագրվեն ընթացիկ պլանում փոփոխման ենթակա կետերը՝ վերջիններիս հիմնավորման հետ մեկտեղ:

Regional Environmental Center for Caucasus Armenia

Address: Aygestan str.7, building N 2, 0010, Yerevan, Republic of Armenia

Phone: +374 11 575148

Email: info@rec-caucasus.am

Website: www.rec-caucasus.am

Joint Operational Programme Black Sea Basin 2014-2020

Regional Environmental Center for Caucasus Armenia

2022

Joint Operational Programme Black Sea Basin 2014-2020 is co-financed by the European Union through the European Neighbourhood Instrument and by the participating countries: Armenia, Bulgaria, Georgia, Greece, Republic of Moldova, Romania, Turkey and Ukraine.

This publication was produced with the financial assistance of the European Union. Its contents are the sole responsibility of the Regional Environmental Center for Caucasus Armenia, and do not necessarily reflect the views of the European Union.